

СРПСКИ ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ
Л. Бр. 2817/4
П. Бр. 2744

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

таб. 3 1/2

ПОВРЕМЕНИ СПИС
ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у
Љубљани, К. ЊИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у
Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив.
у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф.
Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА,
проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВИЋА, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА,
проф. Унив. у Београду.

Ова је књига дигресијом припремана.

КНИГА IV.
Подвлачио речи *Св. Марковски*

Исписивао речи *2. Јашић*

Листићи проверени и сређени по реду текста.

Број листића: $119 - 9 = 110$

Београд, *26-III* - 19*49* год.

Евидентичар
Милан Бајевић

БЕОГРАД, 1924.

Именице женскога рода.

1. Именице са основом на *-а*. У обе говорне групе, и *А* и *Б*, повучен је акценат с крајњег слога на претпоследњи, стога у овим говорима може бити речи само о акценату на другом слогу од краја. На тај начин је овај низ именица постао врло многобројан. Ту су се измешале именице типа шток. *баба*, *мајка*, *ливада*, *кокшица*, *воденица*, *кирајџица*, *домашинка*, са именицама типа *жена*, *дџиша*, *иланина*, *дебелина*, и т. д., и дале свега један акценатски тип који у свима облицима има акценат увек на претпоследњем слогу. Примере није потребно наводити пошто су без изузетка. Члан не утиче на место акцената.

Интересантнији су примери одступања која се срећу код вишесложних именица које су имале старо место акцената на трећем и даљем слогу од краја, па су преместиле акценат на други слог, или су га с крајњих слогова пренеле ближе почетку.

На претпоследњи слог преместиле су акценат у групи *А* у свима говорима ове именице: *верверџица* (шток. *вџерица*), *дејелина* (шток. *дејелина*), *гасеница* (шток. *гусеница*) Штип-Радовиште, *магарџица* (шток. *магарица*), *месечина* (шток. *месечина*), *мџеница* или *машеница* (шток. *мџеница*), *паужина* (шток. *паучина*) или *пишџина* Пљетрос, *понуца* (шток. *понуца*), *рогозина* (шток. *рогозина*); *прејерица* (шток. *прејелица*) Пазар, *свенџера*.

Друге неке именице имају варијанте по разним говорима: *абџко* (сред. рода) Воден, *јабџка* Грдобор, *јабџко* Пазар, *абџка* Кукуш, *јабџка* Радовиште, — али *јабулка* Керечкеј-Дојран-Бевђе-лија, *јабука* Штип, *хабулка* Ајватово; *биволџа* Керечкеј, *бивилџа* Дојран-Кукуш, *биволџа* Струмица; *година* свуда, али *година* Штип (Кошево); *крибиџа* Воден-Пазар, *јаребиџа* Штип, *јарбиџа* Струмица-Радовиште-Дојран; *ласџавџка* свуда (*мџишарџа* Керечкеј), али *лесџувиџа* Дојран; *кукавиџа* Штип, али само *кук* — *кук-о* Дојран-Кукуш-Воден; *појара* Воден, *појара* Штип; *рабџа* свуда, али *рабџа* Штип-Кочане; *сџбоџа* Воден-Меглен-Пазар, *сабоџа* Штип-Радовиште, *сџбоџа* Дојран-Бевђе-Грдобор; *цариџа* свуда, али *цариџа* Дојран.

У Штипу-Радовишту-Кочану-Струмици забележили смо на почетку речи акценат у ових тросложних именица: *вадиџа* (шток. *џдиџа*), *гџрлиџа* (шток. *гџрлиџа*), *диџина* (шток. *дубина*), *јаџода* (шток.

јаџода), *клиџура* (шток. *клиџура*), *маџаа* (шток. *маџаа*), *ноџици* (шток. *ноџице* = *маказе*), *облаџа* (шток. *обклаџа*), *бриџома* (уже), *основа* (шток. *основа*), *песниџа* (шток. *песмиџа*), *пладнина*, *иланина* (шток. *иланина*), *подмиџка*, *појара* (шток. *појара*), *џбиџка* (јастреб), и т. д.

Највише примера са акценатом на трећем слогу забележили смо у говорима на левој обали Вардара, дакле у источној половини ове групе, док су говори на десној обали Вардара, дакле они који су суседни групи *Б* готово генерализовали акценат на претпоследњем слогу као група *Б*. Поред поменутих из Штипа-Радовишта-Кочана навешћемо и ове из говора Дојрана и Пљетроса, на пример именице са свршетком *-на*: *борџина* (боровина), *диџина*, *исџина*, *јарџина* (вуна), *коџина* (вуна) *кривџина*, *новџина* (млад месец), *пладнина*, *иланина*, *плавџина*; са свршетком *-ица*: *армасџица* (вереница) *баџица* (*џибаница*), *Белџица* (планина Беласица), *Богорџица* (село), *Бисџица* (река), *варџица* (кречана) Керечкеј, *вџдиџа* и *вџиџа* (шток. *џдиџа*), *грџиџица*, *кџделџица*, *кџсаџиџица*, *кашџиџа*, *Лазџица* (Лазарева субота), *Мџиџица*, *ниџелџица*, *ноџиџа*, *ноџица* (маказе), *посџиџица* (љубавница), *сџрџиџа*, *сџоџиџица*, *шурџиџица*, *царџица*; затим *јабулџка*, *бриџума*, *пласџува*, *сџбоџа*; после, сви врломнобројни деминутиви на *-иџка* ако основна именица није на *-иџа*, на пр.: *баџиџка*, *глаџиџка*, *жаџиџка*, *змиџиџка*, *момџиџка*, *ноџиџка*, *сџиџиџка*, *рогоџиџиџка*, и т. д., али (*в*)*довџиџа* — (*в*)*довџиџка*, *лиџиџа* — *лиџиџка*, *цџрџиџа* — *цџрџиџка*, и сл. У којој су мери по осталим говорима ове групе распрострањене именице ж. рода на *-а* са овим удаљеним акценатом од краја, може се оценити по раније поменутих варијантама. Говори на десној обали Вардара су њима сиромашнији, али сви, и они, образују деминутиве на *-иџка* на овај исти начин.

На четвртном слогу акценат је у оваквих именица: *Гоџеџица*, *Марџиџа*, *Миџиџа*, *Рисџиџа*, *Сџоџиџа*, *Траџиџа*, *Бегоџица*, и т. д., затим још у *бивилџа* (шток. *биволџа*) *браџиџа* (шток. *браџиџа*), *јарџиџа* (шток. *јареџиџа*), *киџелиџа*, *лесџуџиџа* и *лесџуџиџка*, *пџиџиџа* или *пџиџиџа*, *пџаџиџа*, *сџиџиџа*; у Штипу *каџиџа* (веверица), *царџиџа* (пацов).

У групи *Б* деминутиви ж. рода на *-иџка* такође задржавају акценат своје основне именице: *баџиџка*, *сџиџиџка*, и т. д., и *лиџиџка*, *цџрџиџка*, и сл., али су остале вишесложне именице пренеле акценат, ако је био ближе почетку, на претпоследњи слог, тако да ће називи удатих жена гласити: *Марџиџа*, *Пџиџиџа*, и т. д.; именице

које смо у групи А поменули с акцентом на трећем и четвртом слогу (на почетку речи), све у овој групи имају акцент на другом слогу, изузимајући ова одступања која смо забележили: *богородица* Тикв., али *богородица* Костур, *бојаџилица* Тикв., *јабака* Лерин (*лајка* Костур), *калуђерица*, *невиденица* Тикв., *пладнина*, *рабоша* Тикв. али *рабоша* у осталим говорима, *сѣмбоша* Костур (*сабоша* у осталим говорима). Број оваквих одступања је, дакле, мален.

У обема групама, међутим, у називима места и река са суфиксом *-ица* акцент је даље од другог слога. У групи А на пример: *Калиница*, *Каштраница*, *Лукувица* у Водену; *Гривица*, *Дудиница*, *Кравица*, *Лубница* у Меглену; *Баровица*, *Божница*, *Сланица* у Пазару; *Арђулица*, *Брегалица*, *Лесковица*, *Пљачковица* у Штипу; *Јарђурица*, *Калуђерица*, *Лубница*, *Пайавница*, *Шийковица* у Радовишту; *Виница* у Кочану; *Беланица* у Дојрану; *Сирјаница*. У групи Б: *Бесвица*, *Драчевица*, *Дјњица*, *Калница*, *Койршница*, *Курешница*, *Пештерница*, *р. Сеђавица*, и т. д., у Тиквешу; *Градешница*, *Магилница*, *Плешница*, *Мли* и *Кременица*, *Песошница* у Лерину; *Анаселица*, *Брезница*, *Лабаница*, *Слимница*, *Стајница*, *Черешница*, и т. д., у Костуру.

2. Именице ж. рода на сугласник. Ове именице су малобројне, а сачувале су се у употреби једино у облику за сг., изузев шток. *грјди*.

а) Једносложне: *вал-ша* (пиштољина); *вар* (креч) — *вар-ша*; *зби* — *зби-ша*; *кѣрф* — *кѣрф-ша*; *лој* — *лој-ша*; *мас* — *мас-ша* (Воден); *нојн* — *нојн-ша* Воден-Пазар-Меглен-Штип-Радов.-Ђевђ., а у Дојрану *вечер* — *вечер-ша*; *нојна* (шток. *нођу*); *поби* (зној); *ѣри* — *ѣри-ша*; *сол* — *сол-ша* Дојран-Воден, *сол* — *сол-ша* Штип-Кочане; *сјуј* (студ) — *сјуј-ша*.

б) Остале: *болес* — *болес-ша*; *вечер* — *вечер-ша*; *ѣсен* (шток. *јѣсен*) — *ѣсен-ша*; *живош* — *живош-ша*; *милос* (љубав) — *милос-ша*; *младос* — *младос-ша*; *мѣдрос* — *мѣдрос-ша* Дојран; *пѣпел* — *пѣпел-ша*; *поблош* Штип, *поблош* Радов., *поблош* Дојран; *побмојк* Воден, *побмок* или *побмош* Дојран; *поблеш* — *поблеш-ша*; *сѣарос* — *сѣарос-ша*; *чѣлаш* (шток. *чѣлад*) *чѣлѣш-ша*. Именице *глад*, *жеш*, *смрш* замењене су другим изразима; *пѣда* (шток. *пѣд* — *пѣди*) умешала се међу именице на *-а*; *гради* (шток. *грјди*) — *гради-ше* у Штипу-Коч.-Радов.-Струмици је *гѣрди* — *гѣрди-ше* у осталим говорима групе А.

У групи Б су акцентске прилике и примери исти. У с. Позди-вишчу (Костур) забележили смо на *живоши* (лок. сг. с предлогом).

Именице средњега рода.

1. Именице средњег рода с простом основом никад немају акцент на крајњем слогу, него су га, ако су га имале, повукле на претпоследњи слог. На тај начин стопили су се у један акцентски типови *блѣшо* (шток. *блѣшо*), *злѣшо* (шток. *злѣшо*), *сѣло* (шток. *сѣло*), *вино* (шток. *вино*), од двосложних именица; од тросложних *железо* (шток. *железо*), *шѣркало* (шток. *шѣркало*), *бунѣшче* (шток. *бунѣшче*), *дѣржаље* (шток. *држаље*). Примери из целе групе А:

Тип *блѣшо*: *браћа*, *бѣрдо* (на *разбоју*), *грѣбло*, *гѣрло*, *дѣрво*, *жѣшо*, *зѣрно*, *лѣшо*, *лико*, *масло*, *мѣсто*, *мливо*, *око* — *очи*, *небо*, *пѣше*, *цѣшо* — *цѣша* (псето) Радовиште, *рало*, *сало*, *сѣрце*, *сѣадо*, *ѣо* (*ѣше* Владово у Водену) — *ѣши*, *чѣдо*, *чјдо*, *шѣло*.

Тип *злѣшо*: *грѣже* Штип, а *грѣзде* — *грѣзде-шо* Дојран, *здрѣве* Дојран, *лиѣје* Штип, *лојзе* — пл. *лојза* (виноград, у Штипу), *лозе* — *лозја-ша* Пазар, *мѣсо*, *море*, *сѣно*, *сѣнце* Штип-Радов.-Кочане, *слѣнце* Дојран-Воден-Меглен, и т. д., *шѣсто*, *цѣше*.

Тип *сѣло*: *букло* (буклија) Пазар, *вѣдро*, *вѣсло*, *вишло*, *крѣсно*, *лећа* и *лѣшча* (Дојран), *око*, *пѣсмо*, *пѣро*, *рѣбро*, *срѣбро*, *чѣло*.

Тип *вино*: *бѣрло* (чеп), *враша*, *глѣшо*, *глишчо* Пѣтѣрос, *гумно*, *зѣмо-шо* Штип, *јајце*, *крѣло*, *лѣгло*, *лиѣце*, *млеко*, *пѣло* (турпија) Пѣтѣрос, *пѣлашно*, *пѣрѣсо*, *рјно*, *сѣлце*, *шѣрло*, *црѣво*, *ѣста*, *шкѣло-шо* Штип.

Тип *железо* и остали: *губѣдо*, *корѣшо*, *магѣре*; на *-ло*: *бурило* (буре), *видѣло* (врста коже за обућу) Пѣтѣрос, *дѣркало*, *жѣкало*, *сѣрсала* (наочари), *клепала* (трепавице), *кѣндѣло*, *мијало*, *мѣжало* (алат за малање), *мерѣло*, *угледало*, *сѣпѣало*, *сукало*, *шѣчило*, *шѣркало* Пѣтѣрос, *цѣрнило*, *чудѣло*, *чурѣло*; са наст. *-ишче*: *бунѣшче*, *гробѣшче*, *земљѣшче* Штип, *ловѣшче*, *пѣзарѣшче*, *цѣркѣшче*, и т. д.

Кад се облици за дуал и пл. образују помоћу наст. *-а*, у тим облицима задржава се акцент облика за сг., на пр. *сѣло* — *сѣел-шо*: *сѣла* — *сѣел-ша* Дојран, и сл., али се облик за пл. често образује и помоћу наставака *-ишча* (*-ишша*) или *-иња*. У Дојрану н. пр. *лошѣшча* (*лозишча*), *пѣлошѣшча*, *сѣрѣшѣшча*, и сл.; у Кукушу *мѣријна*, *пѣлијна*, и т. д.; у Водену-Меглену-Пазару пак *грѣзде*: *грѣздијна*, *изѣ*: *изѣијна*, *мѣшѣијна*, *морѣијна*, *пѣлоијна*, и сл., т. ј. акцент пада на наставак.

2. Са акцентом на трећем слогу од краја налази се доста примера у називима места типа *Вѣдришѣша*, *Јанѣшѣшче*, *Пѣрѣбѣдишѣше*, *Рам-*

нишче, Трѣишића, и т. д., и онима посталим од придева: Горачино, Горничев, Којаново, Раброво, Родиво, Сараќиново, Суровичево, Црмариново, Цревуљево, и т. д. Назив места постало је *Острво*. Реч језеро је замењена са *блато* или тур. р. *ћол*. У Дојрану и Пётросу *видело* (светлост). У Богородици (Ђевђ.) *гробниште*: пл. *гробништа*, *селиште*: пл. *селишта*. Апстрактне именице на *-ство* нису у употреби.

3. Од именица које у шток. проширују основу у косим падежима имају акценат на другом слогу:

а) *гърне* (шток. *грне*), *јagne*, *јаре*, *кљиче* Штип, *йале*, *йерле*; б) *ждребе* (шток. *ждребе*), *йрасе*; в) *вѣже* или *важе*, *ждрейче*, *јјиче*, *кочиче*, *крѣиче*, *кјиче*, *момче*, *шеле*, *шкѣмбе*; г) *йме* (шток. *yme*) Пёт., *йме* (шток. *yme*), *рамо*, *семе*, *шеме*; д) *време*, *дѣше*.

Ове именице образују облик за пл. помоћу наставка *-ишча* (*-ишта*) или *-иња*. Наставак *-иња* у свима говорима на себе привлачи акценат, а код наст. *-ишча* није свуда тако. У Дојрану имамо *време*: *врѣмишча*, *йме*: *ймишча*, *рамо*: *рамишча*, *семе*: *семишча*, *шеме*: *шѣмишча*; *йрасе*: *йрасишча*; *јagne*: *јagniшча*, *кјиче*: *кјичишча* поред ређег *ждребѣйна*, *кучѣйна*, *йрасѣйна*; *шеле* има пл. *шѣлци*. У Водену и Пазару *магарѣйна*, *семѣйна*, *шѣлѣйна*; *јagne*: *јagniшча*, *кучѣйна* Воден; *йилишча*, *йерлишча* Пазар. У Штипу-Радовишту *јagne*: *јagniшча*, *јарѣйна*, *магарѣйна*, *йрасѣйна*, и сл. У Грдобору и Ајватову *јagne*: *јagniшча*, *јарѣйна*, *две рамѣйна*. У Ајватову *момѣйна*, *шѣлишча*; *ймишча*. У Новом Селу и Бугаријеву *вѣжѣйна*, *ждребѣйна*, *кучѣйна*, *йрасѣйна*, *рамѣйна*, и т. д. У Ђевђелији *јарѣйна*, *кочиче*: *кочѣйна*, и т. д., а *кучѣйна*, *мјле*: *мулѣйна* и *јаришча* у Фурки.

4. Деминутиви од ових именица носе акценат основне именице у Дојрану: *јagne*: *јagniшча*, *корѣишча*, *раљиче* или *бурѣлце*, *корѣишча* и сл. У дуалу и пл. *јagne*: *јagniшча*. Иначе, у другим говорима: *гърне* — *гърненѣ*, *мјсе* (ждребе) — *мусѣнѣ*, *йилѣнѣ*, *шѣлѣнѣ*; у Пазару *дѣшѣнѣ*, *јagne*: *јagniшча*.

У говорима групе Б акценатски односи су исти између облика за сг. с једне и облика за дуал и пл. с друге стране у именица побројаних типова, као и сами типови. На трећем слогу од краја носе акценат називи места типа *Бѣгнишча*, *Бојанѣишча*, *Моклишча* Тиквеш; *Бобишча*, *Личишча*, *Поздѣвишча*, *Фоѣишча* Костур; *Грѣнишча*, *Чанишча* Мор., и типа *Барово*, *Дуброво*, *Живово*, *Ореово*, *Сакј.лоо*, *Стрѣгово*, и т. д. Затим у Тикв. *крајнишча*, *йладнишча*, и сл. У костурским говорима неке именице добијају у облику за плура

наст. *-ишча*, на пр. *гребѣ*: *гребѣишча*, *йме*: *имѣишча*, *мѣче*: *мѣчеишча*, *мѣнде* (шток. *мјдо*): *мѣндѣишча*, *небе*: *небѣишча*, *йлѣме*: *йлѣмѣишча*, *йрѣшѣ*: *йрѣшѣишча*, *цвѣшѣ* и *цвѣшѣишча*, *ћосѣ* (шток. *ћоса*): *ћосѣишча* (с. Кономлати, Чука, Шкрапари), и сл. Друге именице, опет, образују облик за пл. помоћу наст. *-ина*, *-иња* и *-ишча*, на пр. *јаре*: пл. *јарѣйна*, *лицѣ*: *лицѣйна* Кономлати; *чѣйѣ*: *чѣйѣйна*, *шѣлѣже*: *шѣлѣжѣйна* Рупишча; *јagne*: *јagniшча*, *йилѣ*: *йилишча* Кономлати и Поздѣвишча; *кљичѣ* (шток. *кљичѣ*): *кљичѣйна* Поздѣвишча; у Лерину, Мориову и Тиквешу обичнији је наст. *-иња*, на пр. *граздѣлѣ*: *граздѣлѣйна*, *дудѣлѣ*: *дудѣлѣйна*, *јажѣ*: *јажѣйна*, *кучѣйна*, *магарѣйна*, и т. д.; *шѣле* има пл. *шѣлци*; у Лерину *ждребѣйна*, али *рамѣйна*.

5. Глаголске именице у групи А имају акценат на претпоследњем слогу у говорима који образују трпни придев (облик м. рода) с акценатом на крајњем слогу: *викајѣ*, *вѣрѣиѣ*, *дѣвајѣ*, *жњијѣ*, *имајѣ* (= шток. *имаѣ*), *јадѣјѣ*, *јасѣиѣ* (јело), *којѣјѣ*, *молејѣ*, *орајѣ*, *йродајѣ*, *расцвѣшѣвајѣ* Воден-Пазар-Меглен; *јадѣнѣ*, *којѣнѣ*, *орѣнѣ* Штип-Кочане-Рад.; *којѣнѣ*, *орѣнѣ*, *шѣшѣнѣ* Струмица; у Дојрану-Кукушу-Ђевђелији такође имају акценат трпног придева, и стога даље од другог слога: *гинѣнѣ*, *јадѣнѣ*, *којѣнѣ*, *крѣјѣнѣ*, *орѣнѣ*, *йѣјѣнѣ*, *йѣнѣ*, *шѣшѣнѣ*, *шѣшѣнѣ*; *бацѣванѣ*, *видѣванѣ*, *йушѣванѣ*; *загѣнѣванѣ*, *закѣнѣванѣ*, *ошѣнѣванѣ*, *йѣнѣванѣ*, *йѣнѣванѣ*, *йѣнѣванѣ*, и т. д.

У групи Б имају костурски говори, поред глаголских именица типа *бранѣ*, *вѣрѣнѣ*, *јадѣнѣ*, *којѣнѣ*, *орѣнѣ*, *йлачѣнѣ*, *скриѣнѣ*, *сѣнѣ*, и сл., — и глаголске именице као *жњиѣ*, *загниѣ* (од глаг. *загинути*), *йрѣклиѣнѣ*, и т. д. У Тиквешу: *којѣнѣ*, *орѣнѣ*, и т. д.

Придеви, заменице, и т. д.

1. У придева и придевних заменица нема разлике у акценту између простих и чланованих облика, у оба случаја акценат је исти, и то акценат простог облика, као што је то, уосталом, и код именица случај. За ж. и ср. род. члан је *-иѣ*, *-иѣ* који се додаје на облик ж. или ср. рода, а за мушки род је члан *-ѣ* у Штипу-Радовишту-Кочану-Струмици, *-ѣ* у Дојрану-Кукушу, *-ѣ* у Ђевђелији-Пазару-Водену-Меглену-Кајалару; *-ѣ* у Грдобору, и т. д. У говорима Воден-Пазар-Меглен-Кајалар уз именице м. рода у нарочитим случајевима може стајати придев и у простом

Глаголи.

Код глагола у групи А свака парадигма има свој акценат. У тај систем ушли су сви глаголи без обзира на првобитно акценатско место. Ниже ће бити приказан тај систем као и варијанте акценатског места појединих облика по говорима. Ове варијанте заснивају се на томе што су поједини говори развили друкчије морфолошке типове глаголске, а, с њима у вези, развила се и друкчија зависност, како морфолошка тако и акценатска, између неких глаголских облика, што ћемо код сваког типа засебно истаћи.

Морфолошки, у групи А јављају се четири типа глаголске промене с обзиром на презенс, док се у облицима аориста у главном чува стара промена.

а) Штипско-кочанско-радовишко-струмички тип чији се глаголски облици, према презенсу, деле на две врсте:

I, през. глед-ам, -аш, -а, -аме, -аше, -аш;

аор. глед-аа (м. глед-ах), -а, -а, -ааме (м. -ахме), -ааше, -аа;

импф. глед-аа (м. -ах), -аше, -аше, -ааме, -ааше, -аа;

имп. глед-ај, -ајше;

прош. придев глед-аа, -аа, и т. д.; трпни придев глед-аа,
-аа, и т. д.;

прилог врем. сад. глед-ајши.

II, през. њлеи-ам, -еш, -е, -еме, -еше, -аи (или нос-ам, -еш, -е,
-еме, -еше, -аи);

аор. њлеи-оо (м. -ох), -е, -е, -оо (м. -охме), -ооше, -оа (или
нос-иј, -и, итд.);

импф. њлеи-еа, -еше, -еше, -еме (м. -ехме), -еаше, -еа (или
нос-еа, -еа, итд.);

имп. њлеи-и, -ише;

прош. прид. њлеи-еа, -еа, и т. д.; трп. прид. њлеи-еа, -еа,
и т. д.; прилог врем. сад. њлеи-ејши.

По I врсти иду, на пример, ови глаголи: венчам, вечерам, ви-
кам, глоћам, глшам, давам, дигам, (за-) и (из-)дълбам, змам, зрн-
кам, мам, јам, клинкам, лзам, лска (3 л. сг.), ллакам, лливам,
лјзгам, лјжам, лјшчам, раћам, скакам, сл(е)вам, фаћам, фбрљам,
чјвам, и т. д.; затим глаголи типа: бунјам (ударам песницом),
верјам, забравјам, завидјам, зборјам, кажјам, качјам, кујјам, ми-
лјам, никнјам, облечјам, поможјам, прикажјам, снјам, срећјам,
царјам, и т. д.

По II врсти иду глаголи као: аинам : аор. 3 л. сг. аина, бљјам :
бљуа, брјнам : брјна, (из-)венам : (из-)вена, се врнам : се врна,
гјнам : гја, дрјнам : дрја, ковам : кова, лјжам : лја, мајнам :
маја, орам : ора, пејам : пеја, пијнам (пишем) : пиша, се смејам :
смеја, сјајам : сја, шраам : шраа, фаћам : фаћа; бесам : беса, варам :
вари, доам : доја, се качам : се кача, кујјам : куја, миам : изми, на-
пијнам : напија, носам : нос; чујам : чу; (по-)беснам : (по-)бесне, бодам :
1 л. аор. бодоо — 2 и 3 л. бодо, видам (видим) : видоо — виде, влечам :
влечоо — влече, горам : гороо — горе, дадам : дадоо — даде, до-
несам : донесоо — донесе, удам : удоо — иде (дојдам и најдам), јадам :
јодоо — јаде, можам : могоо — може, мљам : млоо — мле, нејам
и нејнам : нејоо — неје, печам : пеккоо — пече, предам : предоо —
преде, цфшам : цфшоо — цфше, умрам : умроо — умре; берам :
браа — бра, перам : праа — пра, кољам : закљаа — закља, и т. д.

Као што се из самог, горе датог прегледа глаголских облика
већ види, акценат стоји на основи (општем делу) у презенсу и им-
перфекту, а на наставку у аористу. Од осталих облика, оба гла-
голска придева и прилог врем. сад. управљају се, морфолошки и
акцентски, према аористу. Императив има акценат презенса, а сло-
жени глаголи пребацују акценат на префикс: зајини — зајинише,
избери — изберише, издълбај — издълбајше, исљеша — исљешаше-го,
обесише-го, помини — поминише, и т. д.

д) Дојранско-ђевђелијско-кукушки тип који има само
једну врсту:

през. њлеи-ум, -иш, -е, -еме, -еше, -аи;

аор. њлеи-ех, -е, -е, -еме, -еше, -еа;

импф. њлеи-ах, -ише, -ише, -ахме, -ахше, -аа;

имп. њлеи(-и), њлиш-ејше;

прош. прид. њлш-еа, -еа, и т. д.; трп. прид. њлш-еа, -еа, и т. д.;

прилог врем. сад. њлш-ејши.

У аористу се код овога типа чувају стари облици на -ах, -а,
и т. д. -их, -и, и т. д. -ех, -е, и т. д., а према аористу управља се
прош. придев и морфолошки и акценатски: виц-ум : аор. виц-ах : виц-аа,
нос-ум : нос-их : нос-иј, њлеи-ех : њлеи-еа, и т. д. Трпни придев, пак, има
наст. -еа, -еа и т. д. за све глаголе, а акценат је онај презенса или
имперфекта. Прилог врем. сад. има акценат на наставку, а овај је
-ајши, на пр. чув-ајши код глагола с аор. на -ах, а -ејши код глагола
с аор. на -ех и -их, на пр. њлеи-ејши и нос-их : нос-ејши. У импера-

- II, през. *п̀рѐнд-а*, -иш, -и, -и-ме, -ишџе, -е;
 аор. *п̀рѐнд-у*, -е, -е, -џме, -џџе, -џје;
 импф. *п̀рѐнд-е*, -џше, -џше, -џме, -џџе, -џје;
 имп. *п̀рѐнд-и*, -ишџе;
 трпни придев *п̀рѐнд-ен*, -џна, и т. д.;
 прилог врем. сад. *п̀рѐнд-џџкум*.
- III, през. *сџј-а*, -еш, -е, -е-ме, -џџе, -е;
 аор. *п̀сџ-е*, -е, -е, -џме, -џџе, -џје;
 импф. *сџј-е*, -џше, -џше, -џме, -џџе, -џе;
 имп. *сџј* — *сџјџе*;
 трпни прид. *сџј-ен*, -џна, и т. д.;
 придог врем. сад. *сџј-џџкум*.

И овде се у аористу чувају остаци старих основа. У II врсти, поред -у (-ох), -е, -е, -џме, и т. д., има и наст. -а (-ах) — *а*ме, и т. д., код глагола као *п̀иш-а*, -иш (писати): аор. *п̀иш-а* — *п̀иш-а*ме, и сл., и глагола са старим -нж- (данас -на-), на пр. *лџгна* — *лџгниш*: аор. *лџгна* — *лџгна*ме, и т. д., и глаголи *бџра*: аор. *бџра*, *п̀џра*: аор. *п̀ра*, и т. д.; аор. на -и имају глаголи типа *носџиш*. Како у III врсти иду глаголи којима се презенска основа данас свршава на -ј, као *сџј-еш*, *бџј-еш*, *бџј-еш*, и т. д., у аор. могу бити, према томе, и *бџ* — *бџме*, *п̀џ* — *п̀џме*, *бџо* — *бџо*ме, и т. д. Трпни придев образује се у I врсти на -ан, у II и III на -ен, али глаголи *бџр-еш*, и т. д., имају *бџан*, *кџан*, *п̀ран*, и т. д.; глаголи са старим -нж- (данас -на-) образују овај облик на -аџџ, на пр. *загџнаџџ*, *зџрнаџџ*, и т. д. Од глагола *зџвам* — *зџваш* (узимам), по I врсти, трпни придев гласи *зџвен* — *зџвџно*, јер је аор. *зџвџ* — *зџвџме*. Прошаста придев је готово изишао из употребе, а перфект и плусквамперфект образују се са *имам* и трпним придевом ср. рода, на пр. *имам бџано*, и сл.

Што се тиче акцента, облици презенса носе га на основи кроз све облике, док га аорист и имперфект имају на наставку, кад није с њега померен на основу закона о повлачењу акцента с крајњег слога. Трпни придев и прилог врем. сад. такође имају акцент на наставку, али је у облику за м. р. трпнога придева померен на претпоследњи слог на основу поменутога закона. Императив има акцент презенса, али се код композита у облику за 2 л. сг. преноси на префикс, и гласи, н. пр. *извади* — али *извадишџе*, *зџпали* — али *зџпалишџе*, *изми-се* — али *измишџе-се*, *п̀риказвај* — али *п̀риказвајџе*, и т. д., услед чега у тој серији акцент изгледа покретан, и везан за број слогова, управо за однос између краћег и дужег облика. Говор Рупишча има акцент импф. као и група А.

б) Тиквешко-мориовско-лерински тип, са две врсте.

I, Као код костурског типа;

- II, през. *нос-а* (и -ам), -иш, -е, -и-ме (и -еме), -ишџе (и -џџе), -аџџ;
 аор. *нос-и*, -и, -и, -џме, -џџџе, -џџа;
 импф. *нос-е*, -џше, -џше, -џме, -џџџе, -џџа;
 имп. *нос-и*, -ишџе;
 прош. придев *нос-ил*, -џла, и т. д.;
 трпни придев *нос-ен*, -џна, и т. д.;
 прилог врем. сад. *нос-џџи*.

По II врсти код овога типа иду глаголи II и III врсте костурског типа, али је ова мешавина очевидно савремен процес, јер се поједини глаголи могу чути у презенсу и са једним (-и-ме 1 л. пл.) и са другим (-еме 1 л. пл.) наставцима, нарочито у Тиквешу. У аористу и импф., и у облицима плурала је глас *х* ишчезао у Мориову и Лерину, док се у Тиквешу још чува. За облике аориста важи оно исто што је речено код костурског типа о чувању старих основа, као и за трпни придев. Прош. придев управља се према аористу. Акцентски односи су такође исти.

Текстови.

1.

Облагала-се Божана сос-славџеј,
 пџле шарџно,
 Да пџват трџ-дни три-ноџа,
 Кој коџо џе-да-натпџва:
 Ако-натпџва славџџе,
 Ко-са-та да-џи-пресџче;
 Ако-натпџва Божана,
 Крилџе-то да-му-пресџче,
 Крилџе-то до-сам рамења.
 Пџвале трџ-дни три-ноџа
 Сос-дванџесе пџсници,
 Сос-дванџесе пџсници
 И тринџесе гласове.
 Сос-тринџесе гласове
 Натпџвала Божана.
 Божана вџле, говџре:

„Ајде-ми дај-ти облага!“
 Пиле-се мило молеше:
 „Чекај-ме, бела Божано,
 Да-дојде пролет гиздава,
 Ја три-пиленца да-ймам,
 Едно-ћу тебе да-дадам.“
 Божана веле, говоре:
 „Нећу-ти мали пиленца,
 Доста-ми мене слава-та
 Што-сам-те тебе надвила.“

с. Бели (Кочане).

2.

Адно-време имало адин-поп. Он-имал две мѣшки деца и
 адна-момичка. Тоо поп имал и-адно-убѣво јагњенце. Аднош поп-о
 пуштѣве по-гулем-јоо-му син да-паса јагњенц-то нѣ-поољ-то.
 Тоо дете ден-визден го-пасел јагњенц-то и-вечир-та съ-варине
 дома сус-јагњенц-то. Јагњ-то право нѣ-пизуљ-о утѣве и руп-
 руп-руп фѣтил дѣ-жваке адин-вѣглен. Поп-о ка-видѣве оти-јаг-
 њенц-то вѣглене жваке, го-пите: „Јагњенце-бегњенце, шо прави,
 тѣ-вѣглене жвакиш?“ Јагњ-то му-одговоруве: „По-суј ридишта
 суј гѣргѣленки тѣркѣлуваѣ“. Поп-о го-викнуве син-му и-го-пите:
 „Шо прави-ти ваадѣн, тѣ-јагњ-то гладно устѣнало?“ Дѣт-то ка-
 жуве оти-ден-визден го-пасел, ама-оти така кажѣве јагњ-то, не-
 знаа. Поп-о съ-наљутуве и-зѣме си-закѣлуве дѣт-то. На-друг-јоо
 ден поп-о пуштѣве друго-то-му дете да-паса јагњ-то. Вечир-та
 съ-варине друго-то дете сус-јагњ-то. Поп-о па-го пите нѣ-
 јагњ-то: „Јагњенце-бегњенце, шо-прави ваадѣн?“ Јагњ-то удго-
 воруве: „Цѣл ден по-суј ридишта суј гѣргѣленки сѣм-тѣркалувал.“
 Поп-о па съ-разљутуве и зѣме си-утѣпуве и друго-то дете. Нап-

кум пуштѣве и-момичка-та. И-сус-њаа тѣка бѣдуве. На-кусур-о
 пуштѣве попадика-та. И-сус-њаа онакеза. Нај-сетне он сам-јоо
 оде дѣ-паса јагњ-то. Го-пасел ден-визден нѣ-нај-убѣва бѣзлѣк.
 Вечир-та съ-варине дома сус-јагњ-то и-го-питуве: „Јагњенце-
 бегњенце, шо прави ваадѣн?“ Јагњ-то му-одговоруве: „Цѣл ден
 по-суј ридишта суј гѣргѣленки тѣркѣлуваѣ“. Поп-о ка-видѣве
 оти-јагњ-то-ј зло уф-негов-та кѣшта, зимѣве, го-одѣруве јагњ-то
 (му-сублѣчуве кѣож-та) и-го-пуштѣве дека-саке дѣ-оде.

с. Пѣшѣрѣс (Дојран).

(Свршиѣ се.)

✓ М. Ивковић.

Исправка. — На приложеној карти акцентских система (в. стр. 49) погрешком
 је крај између в. Тетова, Шар-планине и Вардара урачунат у област северо-западних
 македонских говора. Моле се читаоци да ову исправку узму на знање.

Писац.